

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ

मानवविज्ञान विद्याशाखा

(Faculty of Humanities)

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार (NEP)

अभ्यासक्रम

Syllabus

Three Years- Six Semesters Bachelor's Degree Programme

Degree of Bachelor of Arts

बी. ए. द्वितीय वर्ष - सत्र - 3 व सत्र - 4 (NEP)

Level - 5.0

Department Specific Core (DSC) /Subject- Major / Minor - Pali & Prakit Language
(DSC-Code- 644)

मेजर / मायनर - DSC - पाली आणि प्राकृत भाषा

Effective from Academic year -2025-26

पाली आणि प्राकृत भाषा अभ्यास मंडळ

Sant Gadge Baba Amravati University

Three Year Six Semesters Programme : Bachelor's of Arts (B.A.) With Major- **Pali & Prakrit Language** and Minor - **Pali & Prakrit Language** (NEP)

Faculty : Humanities, B. A. Second Year -Semester - III (NEP), Level - 5.0

Scheme - Teaching - Learning -Examination

Department Specific Core (DSC) /Subject- Major / Minor -**Pali & Prakrit Language** (पाली आणि प्राकृत भाषा) DSC Code - 644

S N o.	Semester	V er ti c al	NEP Vertical Type	Course Code	Course Title	Teaching Scheme Hours (Per week)			Learning (Per week)		Teaching Work Load Hours	Marks /Examination		
						L	P	Total	Total Hours	Credit Offer ed		External	Internal	Total
1	B.A. Semester - III	a	Major-DSC- Pali & Prakrit Language	644203	Major - III (Theory) धम्मपद व जातक	4	--	4	4	4	4	60	40	100
2				644204	Major - IV (Theory) मज्झिमनिकाय	3	--	3	3	3	3	60	40	100
3			IKS - Major-DSC- Pali & Prakrit Language	644241	Major IKS - पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास	1	-	1	1	1	1	---	25	25
4		b	Minor-DSC- Pali & Prakrit Language	644231	Minor - III (Theory) थेरगाथा	4	--	4	4	4	4	60	40	100
5		e	Value Education Course (VEC)-	751201	VEC- I (A) - Understanding India	1	--	1	1	1	1	--	25	25
6				751202	VEC- I (B) - Environmental Education-I	1	-	1	1	1	1	--	25	25
7		d	II) Skill Enhancement Courses(SEC)	751203	SEC- life Skills - III- Universal Human Value (love, and Compassion, Truth, Non- Violence, Righteousness, Peace, Service, Renunciation (Sacrifice) Tyag)	1	--	1	1	1	1	--	25	25
8				751204	SEC life Skills - III- Leadership & Management skills (Leadership skills, Management skills Entrepreneurship, Innovative Leadership and Design Thinking, Ethics and Integrity)	1	--	1	1	1	1	--	25	25
9		c	Generic/Open Elective (OE)	644255	OE-5 - प्राचीन बौद्ध स्थळे : भाग – १ (Pali & Prakrit Language)	2	--	2	2	2	2	30	20	50
10				644256	OE-6 - प्राचीन बौद्ध स्थळे : भाग – 2 (Pali & Prakrit Language)	2	--	2	2	2	2	30	20	50
11		f	Co-Curricular Courses	NSS/UBA/ NCC cultural / sports /Yoga stc		--	4	4	4	4	2	4		
										22				

L: Lecture, T: Tutorial, P: Practical/ Practicum Total Credits offered : 22(Max), Total credits to be earned : 20 (Min) / Batch-size (16)

Sant Gadge Baba Amravati University

Three Year Six Semesters Programme : Bachelor's of Arts (B.A.) with **Major- Pali & Prakrit Language** and **Minor - Pali & Prakrit Language** (NEP)

Faculty : Humanities, B.A. Second Year -Semester - IV (NEP), Level - 5.0

Scheme - Teaching - Learning -Examination

Department Specific Core (DSC) /Subject- Major / Minor - Pali & Prakrit Language (पाली आणि प्राकृत भाषा) DSC Code - 644

S N o.	Semester	Ve rti cal	NEP Vertical Type	Course Code	Course Title	Teaching Scheme Hours (Per week)			Learning (Per week)		Marks /Examination		Total
						L	P	Total	Total Hours	Credit Offered	External	Internal	
1	B. A. Semester- IV	a	Major - DSC - Pali & Prakrit Language	644205	Major - V (Theory) खुद्दकपाठ व चरियापिटक	4	--	4	4	4	60	40	100
2				644206	Major - VI (Theory) मुत्तनिपात	5	--	5	5	5	60	40	100
3			Major -IKS -DSC- Pali & Prakrit Language	644242	Major- IKS - पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास	1	-	1	1	1	---	25	25
4		b	Minor- DSC- Pali & Prakrit Language	644232	Minor -IV (Theory) थेरीगाथा	4	--	4	4	4	60	40	100
5			Minor- Elective (Students select Any One)	644233	Minor Elective - V (A) (Theory) भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म -1	4	--	4	4	4	60	40	100
6				644234	Minor Elective - V (B) (Theory) भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म -2								
7		e	Value Education Course (VEC)	751205	VEC-II-(A)- Digital Technological solutions	1		1	1	1	1	---	25
8				751206	VEC-II-(B)-Environmental Education-II	1		1	1	1	1	---	25
		f	Co-Curricular Courses	NSS/UBA/ NCC cultural / sports /Yoga stc		--	4	4	4	2	--	--	--
										22			

L: Lecture, T: Tutorial, P: Practical/ Practicum Total Credits offered : 22(Max), Total credits to be earned : 20 (Min) / Batch-size (16)

Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati

Members of the Board of Studies in the subject of Pali & Prakrit
under the faculty of Humanities

S. N.	Name of the Member	Designation	
1	डॉ. बंडू शालीक मानवटकर	अध्यक्ष	सहयोगी प्राध्यापक व विभाग प्रमुख , पाली व प्राकृत विभाग मधुकरराव पवार कला महाविद्यालय मुर्तीजापुर, जि. अकोला.
2	डॉ. रेखा जे. पर्वतकर (वानखेडे)	सदस्य	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग तक्षशीला महाविद्यालय , अमरावती .
3	डॉ. रजनी भिमराव गेडाम (सोनुले)	सदस्य	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय , अमरावती.
4	डॉ. राजेश विश्वनाथ चौरपगार	सदस्य	सहायक प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग स्व. भास्करराव शिंगणे कला , प्रा. नारायणराव गावंडे विज्ञान व आशालता गावंडे वाणिज्य महाविद्यालय साखरखेडा , जि. बुलढाणा.
5	डॉ. मनोहर तुळशीराम कुंभारे	सदस्य	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग वसंतराव नाईक शासकीय कला व समाज विज्ञान संस्था, नागपूर.
6	प्रा. गंगाधर हिरामण पांडे	सदस्य	सहायक प्राध्यापक व विभाग प्रमुख तक्षशीला महाविद्यालय दारापूर , जि. अमरावती.

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० – नुसार अभ्यासक्रम 2025-26

विभाग - अ (Part-A)

विद्याशाखा : मानवविज्ञान (Faculty of Humanities)

त्रिवार्षिक सहा सत्रांचा पदवी अभ्यासक्रम / वाड:मय / बी . ए .

Three years Six Semester Bachelor's Degree Programme

Mejar- Department Specific Core (DSC) / Subject:- Pali & Prakrit language

(Subject Code 644) विषय : - पाली व प्राकृत भाषा (Major/DSC) विषय संकेतांक : - ६४४

प्रस्तावना:-

पालीभाषा ही भारतातील अत्यंत प्राचीन भाषा आहे बुद्धाचे तत्वज्ञान जाणून घेण्यासंबंधीचे महत्वाचे साहित्य पाली भाषेतच आहे. भगवान बुद्धाचे जीवन, त्याची जीवनचर्या, त्यांचे आदर्श जीवन, त्याची बुद्धत्वप्राप्ती, त्यांनी केलेले धम्मचक्र प्रवर्तन, भिक्खू संघाची स्थापना, भिक्खूनी संघाची स्थापना, तसेच जातक कथांच्या माध्यमातून बोधिसत्त्वाच्या कथा बोधपर मनोरंजनासह, जानरंजनासह, सर्वांगीन व्यक्तिमत्व विकासाच्या दृष्टीने, मानवी मूल्य जोपासण्याच्या दृष्टीने, नैतिक मूल्यावर आधारित पाली भाषेच्या अध्ययनाचा विविधांगी उपयोग आहे. मनोवैज्ञानिक, समाजशास्त्रीय, आणि आधुनिक विज्ञानाच्या दृष्टीने देखील पाली भाषा ही समृद्ध आहे. सध्याच्या संगणकीय युगात जागतिक पातळीवर पाली भाषेच्या अध्ययन अध्यापनात वाढत असलेली रुची पाहता आपल्या विद्यापीठांना देखील या अफाट ज्ञान संग्रहाचा लाभ व्हावा, या दृष्टीने पाली भाषेचे अध्ययन होणे अत्यंत उपयुक्त आहे.

programme Outcomes (POs)

- 1) गद्य पाठाच्या उताऱ्याचा अनुवाद करता येईल.
- २) गद्य पाठांचा सारांश स्वतःच्या शब्दात लिहिणे शक्य होईल.
- ३) गद्य पाठातील गाथांचे संदर्भासह भाषांतर व स्पष्टीकरण करता येईल.
- ४) पद्यपाठातील गाथांना अभ्यासून सारांश सादर करता येईल.
- ५) संपूर्ण अभ्यासक्रमाचे चिकित्सक अभ्यास करून वस्तुनिष्ठ व टिकनात्मक प्रश्नांची उत्तरे देता येतील.
- ६) कौशल्यावर आधारित अभ्यासक्रमाची कौशल्य प्राप्त होतील.
- ७) गद्य व पद्य पाठाच्या अध्ययनामुळे वैज्ञानिक दृष्टी प्राप्त होईल.

Programme Specific Objective (PSOS)

- १) पाली भाषेचे अध्ययन करून त्या भाषेबद्दल आवड निर्माण करणे

२) पाली भाषेतील तत्त्वज्ञान गद्य व पद्य अशा विविध पैलूंचा विद्यार्थ्यांना परिचय करून देणे.

३) पाली भाषेतील उच्चतम नैतिक मूल्य स्त्री व पुरुष समानता संगणकीय पाली अशा आधुनिक विषयांची जाणीव करून देणे.

४) पाली भाषा ही प्राचीन भाषा असली तरी सुद्धा आजच्या काळात त्याभाषेत विविध अंगाने साहित्य निर्मिती होत आहे. त्यावर आधारित पाठाच्या माध्यमातून अधोरेखित करणे या अभ्यासक्रमाचे एक महत्त्वपूर्ण उद्दिष्ट आहे.

* पाली विषयामध्ये रोजगाराच्या विविध संधी

१) पाली भाषेचा वैज्ञानिक पद्धतीने अभ्यास केला तर आपली वर्तमान भाषा समजण्यास मदत होते श्रीलंका ब्रह्मदेश आणि लाहोर येथील भाषांवर सुद्धा पाली भाषेचा प्रभाव आहे. त्यामुळेच भारतीय

विद्यार्थ्यांना या देशांसोबत भारतीय संस्कृती संबंधी विचारांचे आदान प्रदान करता येईल.

२) शिक्षक व प्राध्यापक शासकीय व निमशासकीय स्तरावर शाळा महाविद्यालयांमध्ये पाली भाषा वर्ग सुरू आहेत व सातत्याने पाली भाषेची मागणी वाढत आहे.

३) भाषेच्या अनुवादाच्या अनेक संधी उपलब्ध आहेत

४) पुस्तक निर्मिती जनसामान्यांच्या भाषेमध्ये पाली साहित्य अनुवादित प्रकाशित करणे

५) बौद्ध संस्कार विधी करिता संधी उपलब्ध आहे

६) आकाशवाणी दूरदर्शन व उद्बोधन मार्गदर्शन कार्यास संधी उपलब्ध आहे.

७) सैन्य दलामध्ये सैनिकांना मार्गदर्शन करण्यासाठी सैन्य धर्मगुरु पदावर मोठ्या प्रमाणात संधी उपलब्ध आहे

८) अनुवादक जागतिक स्तरावर पाली विषयाच्या आकर्षणाचा आवडीचा विचार करता विविध देशांमध्ये अनुवादाच्या संधी प्राप्त होऊ शकतात.

९) संपूर्ण पाली त्रिपिटक भाषांतर करण्याकरिता लहान लहान ग्रंथांच्या माध्यमाने भाषांतराच्या संधी उपलब्ध होतील.

१०) विपश्यना संशोधन विन्यास इगतपुरी येथे अनुवाद लिखाण प्रसार प्रचार व संशोधनाच्या संधी उपलब्ध आहे.

११) ऑनलाइन पाली भाषा शिकवणी वर्ग घेण्याची संधी प्राप्त होईल.

१२) you tubeच्या माध्यमातून पाली मधील तत्त्वज्ञान कथा व गाथा यांचे पठण करून अनेक संधी प्राप्त होतील.

१३) ताण तणावाचे व्यवस्थापन करण्याकरिता विपश्यनाद्वारे रोजगार संधी उपलब्ध होईल.

१४) विहारांमध्ये बुद्धाच्या धम्माचे ज्ञान सामान्य लोकांमध्ये पोहोचवता येईल.

१५) लेखन क्षेत्रामध्ये ग्रंथलेखन, कथालेखन, वृत्तलेखन व लिखाण्याच्या संधी प्राप्त होतील.

१६) धार्मिक स्थळे पर्यटनामध्ये मार्गदर्शक म्हणून संधी उपलब्ध होईल.

१७) संशोधन करण्याकरिता भारत सरकार शिष्यवृत्ती लघुशोध प्रबंध, शोध प्रबंध करण्याकरिता संधी उपलब्ध

१८) प्रेरकवक्ता प्रबोधनात्मक कार्यामध्ये योग्य प्रबोधन करता येईल.

१९) इतिहासाच्या दृष्टीने पाली साहित्याचे फार महत्त्व आहे तो सांस्कृतिक ठेवा पाली साहित्यामध्ये समाविष्ट आहे त्याचा आज तागायत पर्यंत अभ्यास झालेला नाही तशा प्रकारचा अभ्यास करता येईल.

२०) धर्म व दर्शनीय दृष्टीने पाली भाषेचे महत्त्व जनसामान्य लोकांना सांगता येईल.

२१) प्राचीन काळामध्ये पाली साहित्यात जीवक नावाचा प्रसिद्ध वैद्य होता. त्याने अनेक भिक्षु राजे महाराजे व सामान्य व्यक्तींवर नैसर्गिक पद्धतीने सोप्या पद्धतीने उपचार केले. या सर्वांचा उल्लेख त्रिपिटकामध्ये वारंवार येतो त्यामुळे वैद्यकीय क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना फार लाभ होऊ शकतो.

२२) टेलिग्राम व यूट्यूब च्या माध्यमातून सामान्य लोकांना पाली भाषेचे मार्गदर्शन करता येईल.

२३) विविध स्पर्धा परीक्षांमध्ये बौद्ध तत्त्वज्ञानावर विचारलेले प्रश्न सोडविण्यास मदत होईल.

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार

अभ्यासक्रम 2025-25

विद्याशाखा : मानव विज्ञान (Faculty of Humanities)

त्रिवार्षिक सहा सत्रांचा पदवी अभ्यासक्रम (वाड:मय स्नातक / बी . ए .)

(Three years Six Semester Bachelor's Degree Programm)

अभ्यासक्रम ; बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र तिसरे स्तर – ५ . 0

Syllabus

B. A. Semester – III (NEP) Level : 5.0

DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course code - 644203

Course Title: Major - III (Theory) - धम्मपद व जातक

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester - III	5.0	Major-DSC -Pali & Prakrit Language	644203	Major-III (Theory) जातक व धम्मपद	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील धम्मपद ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील धम्मपद ग्रंथातील तत्त्वज्ञान व नैतिक विचार आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३ . धम्मपद व जातक या ग्रंथाच्या अभ्यासाने जगातील सर्व प्रगतीशील संस्कृती व सर्व मानवतावादी विचार अभ्यासता येईल . ४. जातक कथा हा ग्रंथ अभ्यासताना विद्यार्थ्यांना प्राचीन भरतील सामाजिक स्थिती , आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक सांस्कृतिक , भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसिक स्थिती अभ्यासता येईल .
Course outcomes	१ . धम्मपद आणि जातक ग्रंथाचा अभ्यास करतांना प्राचीन भारताची व्यवस्था अभ्यासता येईल .

/अभ्यासपत्रि केची फलनिष्पत्ती	२ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील जातक कथा अतिशय महत्वाच्या कथा आहेत त्या संपूर्ण जातक कथा तथागत बुद्धाच्या तत्त्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणाऱ्या कथा असल्यामुळे त्या विद्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल ३ . धम्मपद हा ग्रंथ बुद्ध विचाराचा सार असल्यामुळे धम्मपदातील प्रत्येक गाथा हि बुद्धवचन आहे त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विद्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४ . धम्मपद व जातक या ग्रंथातील तत्त्वज्ञान समजण्यास मदत होईल .		
Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	बुद्ध वग्गो , धम्मटठवग्गो, पकिणकवग्गो	10 तास	12
Unit – II	निरयवग्गो , नागवग्गो , तन्हावग्गो	10 तास	12
Unit – III	सहस्सवग्गो , सेट्ठ (ब्राम्हण) वग्गो , भिक्खूवग्गो	10 तास	12
Unit – IV	सिहचम्म जातक (नं.१८९) , सुसुमार जातक , उलूक जातक	10 तास	12
Unit – v	सम्मोदमान जातक (नं . ३३) , सकून जातक (नं . ३६) तित्तिरजातक (नं . ३७) ,	10 तास	06
Unit – VI	आरामदुसक जातक(नं . ४३) कूटवाणिज जातक (नं . ९८) , अंब जातक (नं . १२४) ,	10 तास	06
		60 तास	60 गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . पाली साहित्यका इतिहास , डॉ . भरतसिंह उपाध्याय

२ . धम्मपद मराठी पाली , डॉ . विमलकीर्ती , समता प्रकाशन नागपूर

३ . जातक कथा भाग (१ , २ , ३) धर्मानंद कोसंबी महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ , मुंबई.

णविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गुण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट एक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडी परीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) गट चर्चा , प्रश्न मंजुषा इत्यादी . कोणतेही एक निवडणे .	२० गुण
	एकूण गुण = 60 + 40 = 100	४०

Syllabus
B. A. Semester – III (NEP) Level : 5.0
Major -DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)
Course code - 644204
Course Title:- Major - IV (Theory) - मज्झिमनिकाय

Semester	Level	Vertical Type	Course code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (PerWeek)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester- III	5.0	Major-DSC Pali & Prakrit Language	644204	Major - IV (Theory) मज्झिमनिकाय	3	3	3	45	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत गुण मूल्यमापन = 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील मज्झिम निकाय ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील मज्झिम निकाय ग्रंथातील गहपति वग्ग व राज वग्ग यातील तत्त्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल. ३. गहपति वग्ग व राज वग्ग अभ्यासताना विद्यार्थ्यांना प्राचीन भरतील सामाजिक स्थिती , आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक, सांस्कृतिक ,भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसायिक स्थिती अभ्यासता येईल .
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . मज्झिम निकाय ग्रंथातील गहपति वग्गातील व राज वग्गातील आलेल्या सुत्ताचा अभ्यास करतांना प्राचीन भारताची व्यवस्था अभ्यासता येईल व त्याने अवगत होतील. २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील मज्झिम निकाय यातील अतिशय महत्वाचे सुत्त आहेत त्या संपूर्ण सुत्तामध्ये तथागत बुद्धाच्या तत्त्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे सुत्त असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. ३ . मज्झिम निकाय यातील गहपति वग्ग व राज वग्ग अभ्यासताना बुद्धाचा विचार असल्यामुळे या वग्गातील प्रत्येक सुत्त हे बुद्धवचन आहे. त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विद्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल .

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	मज्झिमनिकाय ग्रंथाचा परिचय , स्वरूप व महत्त्व	७ तास	१२ गुण
Unit – II	गहपतिवग्ग – कन्दरक सुत्त , अट्ठक नागर सुत्त , सेख सुत्त	७ तास	१२ गुण
Unit – III	पोतलिय सुत्त , जीवक सुत्त , उपाली सुत्त	८ तास	१२ गुण
Unit – IV	राजवग्ग - घटिकारसुत्त, मघदेवसुत्त, मधुरसुत्त	८ तास	१२ गुण
Unit – v	अंगुलीमालसुत्त, पियजातीकसुत्त	८ तास	०६ गुण
Unit – VI	वाहितीयसुत्त , धम्मचेतीयसुत्त, कण्णथलकसुत्त	७ तास	०६ गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . मज्झिम निकाय, मज्झिम पन्नास पाली, अनुवादक –संपादक , डॉ. विमलकीर्ती , प्रगतीवादी प्रकाशन, 29 ग्रीनफिल्ड ले आऊट , भामटी , नागपूर .

२ . मज्झिमनिकाय ,अनुवाद राहुल साकृत्यायन , सम्यक प्रकाशन , नई दिल्ली .

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिंह उपाध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गुण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापन (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) गट चर्चा , वर्ग सेमिनार , प्रश्न मंजूषा कोणताही एक पर्याय निवडावा .	२० गुण
	एकूण गुण : १००	४०

Syllabus
B. A. Semester – III (NEP) Level : 5.0
Major-IKS - DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course code - 644241

Course Title:- Major -IKS - पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग – १

Semester - III	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learnin g Hours	Credits	Teaching Hours (PerWeek)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. III	5 . 0	Major IKS- DSC- Pali & Prakrit Language	644241	Major - IKS पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग -१	1	1	1	15	अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण = 25

IKS : अभ्यासपत्रिका :- १ पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग – १

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . पाली साहित्यातील प्रथम व दुसरी बोद्ध संगीती केव्हा व कुठे झाली त्याची माहिती होईल . २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील राजगृह येथे झालेल्या प्रथम व दुसरी संगीती समजून घेता येईल ३ . पाली तिपिटक कशाप्रकारे तयार करण्यात आले त्याचा इतिहास जाणून घेता येईल . ४ . पाली तिपिटकाची कार्यप्रणाली अभ्यासता येईल .
Course outcomes / अभ्यासपत्र केची फलनिष्पत्ती	१ . पाली साहित्यात बोद्ध संगीतीचे अतिशय महत्त्व आहे. बुद्धाचे उपदेश त्या संगीतीमध्ये संगायन करण्यात आले त्या कार्य पनालीचा अभ्यास करता येईल . २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील प्राचीन बोद्ध संगीतीचा अभ्यास केल्याने बुद्ध हे ऐतिहासिक पुरुष असल्याचे अभ्यासकांच्या लक्षात येईल व त्यांची तार्किक बुद्धी जागृत होईल . ३ . पाली साहित्यातील बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बोद्ध तत्त्वज्ञान समजून घेता येईल . ४ . बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बुद्धाचे संपूर्ण जीवनपट अभ्यासकाला समजेल.

अभ्यासपत्रिका- १ (Major- DSC IKS) पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग – १

(कोर्स कोड = ६४४२४१)

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	Lerning Hours / अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	प्रथम बोद्ध संगीती	७ तास	10 गुण
Unit – II	दुतीय बोद्ध संगीती	८ तास	15 गुण
		एकूण तास : १५	एकूण गुण : 25
अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण : 25 गुण अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) = १० गुण , सेमिनार:- ५ गुण , व घटक चाचणी = १० गुण			

संदर्भ ग्रंथ :- १ . तथागत आणि बोद्ध स्थळांचा इतिहास , पी. जी. रायबोले (शीलवंश), नभ प्रकाशन , अमरावती .

२ . पाली तिपिटक परिचय , डॉ. विमलकीर्ती , समता प्रकाशन , लष्करीबाग नागपूर.

३ . पाली साहित्याचा इतिहास , राहुल साकृत्यायान , हिंदी साहित्य संमेलन , प्रयाग.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिंह उपाध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

५ . बोद्ध धर्म के २५०० वर्ष , डॉ. पी. व्ही. बापट , प्रकाशन विभाग, सूचना ओर प्रसारण मंत्रालय भारत सरकार

***** निवृत्ती *****

Syllabus

B. A. Semester – III (NEP) Level : 5.0

Minor - DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course code - 644231

Course Title:- Minor-III (Theory)- थेरगाथा

Semester - III	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. III	5.0	Minor- DSC- Pali & Prakrit Language	644231	Minor- III (Theory) थेरगाथा	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अं तर्गत मूल्यमापन गुण =40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील थेरगाथा ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील थेरगाथा ग्रंथातील अनेक थेरांचा अभ्यास करतना तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३ . थेरगाथा ग्रंथातील स्थविर थेरांच्या अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य अभ्यासता येईल . ४ . थेरगाथा या ग्रंथातील अनेक थेर अभ्यासाला असलेल्या थेरांच्या अभ्यासाने त्यांचे पूर्वीचे जीवन व प्रवृत्ति झाल्यानंतर त्यांचे भिक्षुचे जीवन व जीवनाचा अनुभव येईल. ५ . थेरगाथा अभ्यासताना विद्यार्थ्यांना प्राचीन भारतातील सामाजिक स्थिती , आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक, सांस्कृतिक , भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसायिक स्थिती अभ्यासता येईल
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . थेरगाथा ग्रंथाचा अभ्यास करतांना प्राचीन भारतातील थेरांचे अनुभव अभ्यासता येईल . २ . पाली त्रिपिटक साहित्यामधील थेरगाथा ग्रंथातील अनेक थेरांच्या अभ्यासाने त्या संपूर्ण थेरांचा स्ववचनाचा व तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धर्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवी मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे थेर असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. ३ . थेरगाथा अभ्यासताना अर्हत थेरांच्या जीवनावर बुद्धाचा कशा प्रकारे प्रभाव दिसतो . एक प्रकारे ते बुद्धवचन आहे. त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विद्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४ . थेरगाथा ग्रंथातील अभ्यासाने थेरांनी व्यक्त केलेले व्यावहारिक तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल . ५ . अनेक स्थविर थेरांच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .

अभ्यासपत्रिका- 3 थेरगाथा (DSC/Minor)

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	राहुलत्थेरगाथा, चन्दत्थेरगाथा, घम्मीकत्थेरगाथा, सप्पकत्थेरगाथा	७ तास	१२ गुण
Unit – II	मुदितत्थेरगाथा, राजदत्तत्थेरगाथा, सुभूतत्थेरगाथा, गिरीमानत्थेरगाथा	७ तास	१२ गुण
Unit – III	सुमनत्थेरगाथा, वडढत्थेरगाथा, नदीकस्सपत्थेरगाथा, गयाकस्सपत्थेर गाथा	८ तास	१२ गुण
Unit – IV	वक्कलीत्थेरगाथा, विजितसेनत्थेरगाथा, यसदत्तत्थेरगाथा, सोणकुटीकनणत्थेरगाथा	८ तास	१२ गुण
Unit – v	कोसीयत्थेरगाथा, उरुवेळकस्सपत्थेरगाथा, महानागत्थेरगाथा कुल्लत्थेरगाथा	८ तास	०६ गुण
Unit – VI	मालुंक्यपुत्तत्थेरगाथा, सप्पदासत्थेरगाथा, कातियानत्थेरगाथा मिगजालत्थेरगाथा	७ तास	०६ गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . थेरगाथा पाली हिंदी , अनुवादक –संपादक , डॉ. विमलकीर्ती , सम्यक प्रकाशन, नई दिल्ली.

२ . थेरगाथा , मराठी अनुवाद , डा. भाऊ लोखंडे

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिंह उपाध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गुण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) सेमिनार , चर्चा सत्र , प्रश्न मंजुषा	२० गुण
	एकूण गुण = १०० लेखी परीक्षा = ६० गुण व अंतर्गत मूल्यमापन = ४० गुण	४०

DSC/ Minor Pali & Prakrit Language (Syllabus)

***** Complete *****

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती .

राष्ट्रीय राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार

अभ्यासक्रम 2025-26

Faculty of Humanities / विद्याशाखा – मानवविज्ञान

Three Years- Six Semesters Bachelors Degree Programme

Syllabus

B. A. Semester – IV (NEP) Level : 5.0

Major - DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course code - 644205

Course Title :- Major-V (Theory) – खुद्दकपाठ व चरीयापिटक

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester-IV	5.0	Major-DSC Pali & Prakrit Language	644205	Major-V (Theory) - खुद्दकपाठ व चरीयापिटक	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१. विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील खुद्दकपाठ व चरियापिटक ग्रंथाचे स्वरूप व महत्त्व कळेल २. विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील खुद्दकपाठ व चरियापिटक ग्रंथातील तत्वज्ञान व नैतिक विचार आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३. चरियापिटक ग्रंथाच्या अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मूल्य अभ्यासता येईल . ४. खुद्दकपाठ या ग्रंथाच्या अभ्यासाने जगातील सर्व प्रगतीशील संस्कृती व सर्व मानवतावादी विचार अभ्यासता येईल . ५. खुद्दकपाठ व चरियापिटक हा ग्रंथ अभ्यासताना विद्यार्थ्यांना प्राचीन भारतातील सामाजिक स्थिती आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक सांस्कृतिक ,भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसायिक स्थिती अभ्यासता येईल .		
चै Course outcomes /अभ्यासपत्रि केची फलनिष्पत्ती	१. खुद्दकपाठ व चरियापिटक ग्रंथाचा अभ्यास करतांना प्राचीन भारताची व्यवस्था अभ्यासता येईल २. पाली त्रीपिटक साहित्यामधील चरीयापिटक ग्रंथात अतिशय महत्वाचे सुत्त आहेत त्या संपूर्ण सुत्तात तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवी मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणाऱ्या कथा असल्यामुळे त्या विद्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ३. चरियापिटक ग्रंथात बुद्ध विचाराचे सुत्त असल्यामुळे त्यातील प्रत्येक गाथा हि बुद्धवचन आहे त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विद्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४.खुद्दकपाठ या ग्रंथातील तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल या ग्रंथाच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .		
Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	खुद्दकपाठ ग्रंथाचा परिचय, स्वरूप व महत्त्व , सरणत्तयं , दससिक्खापदं	१० तास	१२ गुण
Unit – II	दुत्तिसाकारो , कुमारपञ्हा , मङ्गलसुत्तं , रतनसुत्तं	१० तास	१२ गुण
Unit – III	तिरोकुट्टसुत्तं , निधिकण्डसुत्तं , मेत्तसुत्तं	१० तास	१२ गुण
Unit – IV	दान पारमिता – अकीत्ती चरिया, संख चरिया, कुरुधम्म चरिया	१० तास	१२ गुण

Unit – v	महासुदस्सन चरिया , महागोविंद चरिया , निमिराज चरिया	१० तास	०६ गुण
Unit – VI	चन्दकुमार चरिया , सिविराजचरिया , वेस्सनंतर चरिया	१० तास	०६ गुण
		एकूण तास -६०	एकूण गुण =६०

संदर्भ ग्रंथ :- १ . पाली साहित्यका इतिहास , डॉ . भरतसिंह उपाध्याय

२ . खुद्दकपाठ पाली हिंदी , डॉ . विमलकीर्ती , सम्यक प्रकाशन दिल्ली.

३ . चरीयापिटक पाली मराठी , डॉ. शेषराव मेश्राम , महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ , मुंबई

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गुण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट एक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडी परीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test)	२० गुण
	एकूण गुण	४०

*****निष्ठितो*****

Syllabus
B. A. Semester – IV (NEP) Level : 5.0
Major - DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course code - 644206

Course Title :- Major-VI (Theory) – सुत्तनिपात

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester-IV	5.0	Major-DSC Pali & Prakrit Language	644206	Major-VI (Theory) सुत्तनिपात	5	5	5	75	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील सुत्तनिपात ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील सुत्तनिपात ग्रंथातील सुत्तातील तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल ३ . सुत्तनिपात ग्रंथातील अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मूल्य अभ्यासता येईल . ४ . सुत्तनिपात या ग्रंथातील सुत्त यांच्या अभ्यासाने जगातील सर्व प्रगतीशील संस्कृती व सर्व मानवतावादी विचार अभ्यासता येईल . तसेच नैतिकता जोपासता येईल ५ . सुत्तनिपातातील सुत्त अभ्यासताना विद्यार्थ्यांना प्राचीन भारतातील सामाजिक स्थिती , आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक, सांस्कृतिक , भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसायिक स्थिती अभ्यासता येईल . सुत्तनिपातातील अभ्यासाने खरा मनुष्य कसा असतो त्याची माहिती होईल.
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . पाली साहित्यातील ग्रंथातील अभ्यासाला आलेल्या सुत्ताचा अभ्यास करतांना प्राचीन भारताची व्यवस्था अभ्यासता येईल सिलाचे महत्त्व समजून घेता येईल. २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील सुत्तपिटकाच्या सुत्तनिपातातील अतिशय महत्वाचे सुत्त आहेत त्या संपूर्ण सुत्तामध्ये तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे सुत्त असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. ३ . सुत्तनिपात अभ्यासताना त्यात बुद्धाचा विचार असल्यामुळे यातील चार आर्य सत्य , बोधिसत्त्व , निब्बाण , या संकल्पना अभ्यासता येईल त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विद्यार्थ्यांना समजेल. ४ . सुत्तनिपात या ग्रंथातील अभ्यासाला असलेल्या सुत्तातून तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल . ५ . सुत्तनिपात या ग्रंथातील अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .

Vertical - (a) अभ्यासपत्रिका- ६ सुत्तनिपात

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	सुत्तनिपात ग्रंथाचा परिचय , स्वरूप व महत्त्व, मेत्त सुत्त , विजय सुत्त	15 तास	१२ गुण
Unit – II	मुनिसुत्त ,आमगन्धसुत्त , हिरी सुत्त , महामंगल सुत्त	12 तास	१२ गुण
Unit – III	सुचिलोम सुत्त , धम्मचरिय सुत्त , नावा सुत्त , पराभव सुत्त	12 तास	१२ गुण
Unit – IV	चार आर्य सत्य , आर्य अष्टांगिक मार्ग , बोधिसत्त्व	12 तास	१२ गुण
Unit – v	निर्वाण , पारमिता , एवं में सुत्त	12 तास	०६ गुण
Unit – VI	प्रतित्यस्मुत्तपाद , अनित्य , अनात्म	12 तास	०६ गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . सुत्तनिपात , पाली हिंदी अनुवादक –संपादक , डॉ. विमलकीर्ती , सम्येक प्रकाशन, दिल्ली.

२ . सुत्तनिपात , पाली हिंदी अनुवाद –अनुवादक भिक्खु धर्मरत्न , एम. ए., प्रकाशक – महाबोधिसभा , वाराणसी , सन 1952 ईसवी.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिंह उपाध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गुण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test)	२० गुण
	चर्चा सत्र , वर्ग सेमिनार , प्रश्न मंजुषा , यातील कोणताही पर्याय निवडा	
	एकूण गुण = १०० लेखी परीक्षा = ६० गुण अंतर्गत मूल्यमापन = ४०	४०

***** निडुतो *****

Syllabus

B. A. Semester – IV (NEP) Level : 5.0

Major - IKS - DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course code - 644242

Course Title :- Major-IKS - पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग – २ (IKS)

Semester - IV	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. IV	5 . 0	IKS- DSC- Pali & Prakrit Language	644242	Major- IKS पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग -२	1	1	1	15	अंतर्गत मूल्यमाप न एकूण गुण = 25

IKS अभ्यासपत्रिका :- 2 पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास भाग – २

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . पाली साहित्यातील तृतीय बोद्ध संगीती केव्हा व कुठे झाली त्याची माहिती होईल. २ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील पाटलीपुत्र येथे झालेल्या तृतीय संगीतीचे महत्व समजून घेता येईल त्याचे आयोजक कोण आणि कोणत्या संदर्भात घेण्यात आली त्याची माहिती मिळेल. ३ . चौथी बोद्ध संगीती कुठे व केव्हा झाली त्या संगीतीचे काय महत्व होते त्याची माहिती होईल. ४ . तिसऱ्या व चौथ्या संगीती मध्ये भाग घेणार्या भिक्षुंणीची संख्या व ज्ञानाची माहिती होईल. ५ . तिसऱ्या व चौथ्या बोद्ध संगीती मध्ये कशाचे संगायन करण्यात आले ते कळेल.
Course outcomes /अभ्यासपत्रिका केची फलनिष्पत्ती	१ . पाली साहित्यात बोद्ध संगीतीचे अतिशय महत्त्व आहे. बुद्धाचे उपदेश त्या संगीतीमध्ये संगायन करण्यात आले त्या कार्य पनालीचा अभ्यास करता येईल . २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील प्राचीन बोद्ध संगीतीचा अभ्यास केल्याने बुद्ध हे ऐतिहासिक पुरुष असल्याचे अभ्यासकांच्या लक्षात येईल व त्यांची तार्किक बुद्धी जागृत होईल . ३ . पाली साहित्यातील बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बोद्ध तत्त्वज्ञान समजून घेता येईल . ४ . बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बुद्धाचे संपूर्ण जीवनपट अभ्यासकाला समजेल.

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	तृतीय बोद्ध संगीती	७ तास	१२ गुण
Unit – II	चतुर्थ बोद्ध संगीती	८ तास	१३ गुण
		एकूण तास = १५	एकूण गुण = 25
अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण :- 25 अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ = १० गुण , सेमिनार = ५ गुण , व घटक चाचणी = १० गुण			

संदर्भ ग्रंथ :- १ . तथागत आणि बोद्ध स्थळांचा इतिहास , पी. जी. रायबोले (शीलवंश), नभ प्रकाशन , अमरावती .

२ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डा. भीमराव रामजी आंबेडकर , (अनु. भदन्त आनंद), बुद्धभूमी प्रकाशन नागपूर.

३ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर , सुगत प्रकाशन , नागपूर.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिंह उपाध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

५ . बोद्ध धर्म के २५०० वर्ष , डॉ. पी. व्ही. बापट , प्रकाशन विभाग , सूचना ओर प्रसारण मंत्रालय भारत सरकार

***** निवृत्ती *****

Syllabus
B. A. Semester – IV (NEP) Level : 5.0
Minor -DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course code - 644232

Course Title :- Minor -IV (Theory) - थेरीगाथा

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learn ing Hours	Credit	Teaching Hours (Per Week)	Total Teachin g Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semes ter- IV	5.0	Minor-DSC Pali & Prakrit Language	644232	Minor IV (Theory) थेरीगाथा	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील थेरीगाथा ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील थेरीगाथा ग्रंथातील अनेक थेरीयांचा अभ्यास करताना तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३ . थेरीगाथा ग्रंथातील स्थविर थेरीच्या अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य जे थेरीयांनी वेगवेगळ्या संदर्भात वेगवेगळ्या लोकांना सांगितले ते अभ्यासता येईल . ४ . थेरीगाथा ग्रंथात बुद्धाला समाजातील अनेक प्रकारचे तत्त्वज्ञान अनेक प्रकारचे प्रश्न विचारले त्या प्रश्नाची उकल करून बुद्धाने कशा प्रकारे थेरीयांना सांगितले आणि ते बुद्धीच्या कसोटीवर कसे सत्य आहे त्याच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये तार्किकदृष्ट्या फार मोठा फरक जाणवेल. ५ . थेरीगाथा ग्रंथाचा अभ्यास करतांना थेरी ह्या अनेक जाती , वंस , कुळातून , श्रीमंत , गरीब , दरिद्री कुटुंबातून आलेल्या आहेत ज्या राग, लोभ, मोह, दोष , क्रोध, अर्थात जे मानवी विकार आहेत त्यांच्यात असताना त्यातून त्या कश्या बाहेर पडल्या तो अनुभव अभ्यासता येईल.
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . थेरीगाथा ग्रंथाच्या अभ्यासाने अभ्यासक प्राचीन काळातील सामाजिक स्थिती अभ्यासेल. २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील थेरीगाथा ग्रंथातील अनेक थेरीयांचा कथांच्या अभ्यासाने ज्या तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. ३ . थेरीगाथा ग्रंथ अभ्यासताना बुद्धाचा थेरीयांवर कशा प्रकारे प्रभाव दिसतो . त्या मन्तात आम्ही बुद्ध कन्या आहोत. त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४ . थेरीगाथा ग्रंथाच्या अभ्यासाने व्यवहारिक तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल . ५ . थेरीगाथा या ग्रंथाच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	थेरीगाथा ग्रंथाचा परिचय , स्वरूप व महत्व	१० तास	१२ गुण
Unit – II	किसागोतमीथेरीगाथा, उप्पलवणाथेरीगाथा, पुण्णाथेरीगाथा , अभयाथेरीगाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – III	अम्बपालीथेरीगाथा, रोहिणीथेरीगाथा, सुजाताथेरीगाथा , चापाथेरीगाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – IV	महापजापतीगोतमीथेरीगाथा, उत्तराथेरीगाथा, चालाथेरीगाथा, चन्दाथेरीगाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – v	मुत्ताथेरीगाथा , पुण्णाथेरीगाथा , तिस्साथेरीगाथा , धीराथेरीगाथा	१० तास	०६ गुण
Unit – VI	वीराथेरीगाथा, मित्ताथेरीगाथा, भदराथेरीगाथा, उपसमाथेरीगाथा	१० तास	०६ गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . थेरीगाथा , पाली - हिंदी अनुवादक ,डॉ. विमलकीर्ती , सम्यक प्रकाशन, नई दिल्ली.

२ . थेरीगाथा , पाली -मराठी अनुवाद , डॉ. शेषराव मेश्राम, महाराष्ट्र साहित्य आणि संस्कृती मंडळ मुंबई.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिंह उपाध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

अभ्यासक्रम :- बी . ए . दुतीयवर्ष : सत्र : चौथे विषय – पाली व प्राकृत भाषा (DSC/ Major)

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गुण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापन (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) वर्ग सेमिनार , चर्चा सत्र , प्रश्न मंजूषा यावर आधारित	२० गुण
	एकूण गुण = १०० , लेखी परीक्षा = ६० , अंतर्गत मूल्यमापन= ४० गुण	४०

Syllabus
B. A. Semester – IV (NEP) Level : 5.0
Minor - Elective DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course code - 644233

Course Title :- Minor Elective -V (A) (Theory) - भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म : भाग-1

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester- IV	5.0	Minor-Elective Pali & Prakrit Language	644233	Minor Elective -V (A) (Theory) भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म : भाग – १	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

Minor Elective – 5 (A) अभ्यासपत्रिका :- 5 भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म (भाग – पहिला) (पेपर – ५)

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . पाली साहित्यात तथागत बुद्धाचे वचन असल्यामुळे व पाली साहित्यातील बुद्धाच्या चारीके संबंधी तसेच तथागताच्या जीवना संबंधी व प्राचीन बौद्ध स्थळांचा इतिहास विद्यार्थ्यांना समजून घेता येईल. म्हणूनच भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म हा ग्रंथ अभ्यासाला घेतलेला आहे. २ . विद्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील लुंबिनी या प्राचीन बौद्ध स्थळाचे तथागत बुद्धाच्या जन्मा संबंधी काय महत्त्व आहे हे अभ्यास करतांना समजून घेता येईल . ३ . बुद्धाला बुधत्व प्राप्ती झालेले स्थळ म्हणजे बौद्धगया तेथे ध्यान प्राप्ती संबंधीची माहिती प्राप्त होईल. ४ . बुद्धाने सारनाथला बुद्धत्व प्राप्त झाल्यानंतर पहिला उपदेश दिला त्याचा इतिहास अभ्यासता येईल. ५ . तथागत बुद्धाचे महापरिनिर्वाण जेथे झाले त्या कुशीनारा प्राचीन बौद्ध स्थळाचे महत्त्व कळेल.
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म हा ग्रंथ अभ्यासताना संपूर्ण बुद्धाची जीवनीचा अभ्यास होईल. २ . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्मचा अभ्यास केल्याने बुद्ध हे ऐतिहासिक पुरुष असल्याचे अभ्यासकांच्या लक्षात येईल व त्यांची तार्किक बुद्धी जागृत होईल . ३ . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म हा ग्रंथ अभ्यासताना बुद्धाचा जन्म , मृत्यू , संबोधि आणि बुद्धाने वेळोवेळी दिलेले प्रवचन व त्यांचे महत्त्व लक्षात येऊन संपूर्ण जीवनपट अभ्यासकाला समजेल.

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
युनिट = १	भाग पहिला :- जन्मापासून ते प्रव्रजेपर्यंत = कुळ , पूर्वज , जन्म , असीतमुनीचे आगमन	१० तास	१२ गुण
युनिट = २	महामायेचा मृत्यू , बालपण आणि शिक्षण , सुरुवातीची लक्षणे , विवाह	१० तास	१२ गुण
युनिट = ३	पुत्राचे संरक्षण करावयास पित्याच्या योजना , राजपुत्राला वश करण्यात स्त्रियांचे अपयश , महामंत्र्याकडून राजपुत्राची समजूत , राजपुत्राचे महामंत्र्यास उत्तर	१० तास	१२ गुण

युनिट = ४	शाक्य संघात प्रवेश , संघाशी संघर्ष , देश त्यागाची तयारी	१० तास	१२ गुण
युनिट = ५	मार्ग सापडला : परिव्रज्येचा , निरोप , गृहत्याग	१० तास	०६ गुण
युनिट = ६	राजपुत्र आणि त्याचा सेवक , छन्न परतला , शोकाकूल कुटुंब	१० तास	०६ गुण
गुण विभागणी	एकूण गुण : १०० , लेखी परीक्षा = ६० गुण , आणि अतर्गत मूल्यमापन = २० गुण , MCQ = २० गुण ,	एकूण तास =६०	एकूण गुण =६०
प्रश्न पत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ ला – युनिट – १ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न २ रा - युनिट – २ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ३ रा - युनिट – ३ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ४ था – युनिट – ४ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ५ वा – युनिट – ५ वर आधारित or मध्ये लघुत्तरी प्रश्न प्रश्न ६ वा – युनिट – ६ वर आधारित or मध्ये लघुत्तरी प्रश्न	१२ गुण १२ गुण १२ गुण १२ गुण ०६ गुण ०६ गुण	

संदर्भ ग्रंथ :- १ . तथागत आणि बौद्ध स्थळांचा इतिहास , पी. जी. रायबोले (शीलवंश), नभ प्रकाशन , अमरावती .

२ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डा. भीमराव रामजी आंबेडकर , (अनु. भदन्त आनंद), बुद्धभूमी प्रकाशन , नाग.

३ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर , सुगत प्रकाशन , नागपूर.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिंह उपाध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

Syllabus
B. A. Semester – IV (NEP) Level : 5.0
Minor - Elective DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course code - 644234

Course Title :- Minor Elective -V (B) (Theory) - भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म : भाग-2

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester- IV	5.0	Minor-Elective Pali & Prakrit Language	644234	Minor Elective -V (B) (Theory) भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म : भाग - 2	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

अभ्यासपत्रिका :- 5 भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म (भाग : दुसरा)

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . पाली साहित्यात तथागत बुद्धाचे वचन असल्यामुळे व पाली साहित्यातील बुद्धाच्या चारीके संबंधी तसेच तथागताच्या जीवना संबंधी व प्राचीन बौद्ध स्थळांचा इतिहास विध्यार्थ्यांना समजून घेता यावा म्हणूनच भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म हा ग्रंथ अभ्यासाला घेतलेला आहे. २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील भगवान बुद्धाचे संपूर्ण जीवन समजणे सहज होईल. ३ . बुद्धाने राजगृह येतून केलेल्या खडतर प्रवास, बिंबीसार राजाचा आग्रह, संन्यासी जीवनाचा अनुभव ४ . बुद्धाने केलेला त्याग बुद्ध आणि त्यांचा धम्म या ग्रंथातून अभ्यासकांना सहज कळेल . ५ . तथागत बुद्धाचे श्रावस्तीतील कार्य अनुभव व अनाथपिंडकाविषयी माहिती मिळेल .
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . पाली साहित्यात बौद्ध प्राचीन स्थळांना अतिशय महत्त्व आहे . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म यातील बुद्धाचे तत्वज्ञान समजण्यासाठी या ग्रंथाचा अभ्यास करणे अतिशय महत्त्वाचे आहे. २ . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म अभ्यासत असताना प्राचीन बौद्ध स्थळाचा अभ्यास होईल बुद्ध हे ऐतिहासिक पुरुष असल्याचे अभ्यासकांच्या लक्षात येईल व त्यांची तार्किक बुद्धी जागृत होईल . ३ . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्मचा अभ्यास करतांना सामाजिक, राजकीय, आर्थिक, शैक्षणिक, व्यवहारिक, नैतिक , कौटुंबिक, व्यापारिक ज्ञान प्राप्त होईल. ४ . बुद्धाच्या जीवनाचा अभ्यास करतायेईल व बुद्धाचे संपूर्ण जीवनपट अभ्यासकाला समजेल.

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	Lerning Hours / अध्यापन तास
युनिट = १	भाग दुसरा ते भाग सातवा : - कपिलवस्तूहून राजगृहाकडे प्रयाण , राजा बिंबीसार आणि त्याचा उपदेश , गौतमाचे बिंबीसारस उत्तर (पूर्वार्ध) , गौतमाचे उत्तर (उत्तरार्ध)	१० तास
युनिट = २	शांततेची वार्ता , समस्येची नवीन पृष्ठभूमी , भृगुऋषीच्या आश्रमात , सांख्यत्वज्ञानाचा अभ्यास	१० तास
युनिट = ३	समाधी –मार्गाचे प्रशिक्षण , तपस्येची कसोटी , तपस्येचा त्याग , नव्या प्रकाशासाठी ध्यान साधना	१० तास
युनिट = ४	ज्ञानप्राप्ती , नव्या धम्माचा शोध , बोधिसत्त्व गौतम सम्यक संबोधीनंतर बुद्ध झाले , भगवान बुद्ध आणि वैदिक ऋषी	१० तास
युनिट = ५	तत्त्ववेत्ता कपिल , ब्राम्हण – ग्रंथ , उपनिषदे आणि त्याची शिकवण , भगवान बुद्धाचे समकालीन	१० तास
युनिट = ६	समकालीनांविषयी भगवान बुद्धाची वृत्ती , त्या गोष्टी ज्यांना भगवान बुद्धांनी त्याज्य ठरविले , त्या गोष्टी ज्यांत भगवान बुद्धांनी बदल केले , त्या गोष्टी भगवान बुद्धांनी स्वीकारले	१० तास
गुण विभागणी	लेखी परीक्षा = ६० गुण , आणि अतर्गत मूल्यमापन = २० गुण वस्तुनिष्ठ , स्वाध्याय व मौखिक = २० गुण एकूण गुण = १००	एकूण तास = ६०
प्रश्न पत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ ला – युनिट – १ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न २ रा - युनिट – २ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ३ रा - युनिट – ३ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ४ था – युनिट – ४ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ५ वा – युनिट – ५ वर आधारित or मध्ये लघुत्तरी प्रश्न प्रश्न ६ वा - युनिट – ६ वर आधारित or मध्ये लघुत्तरी प्रश्न	१० गुण १० गुण १० गुण १० गुण १० गुण १० गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . तथागत आणि बौद्ध स्थळांचा इतिहास , पी. जी. रायबोले (शीलवंश) , नभ प्रकाशन , अमरावती .

२ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डा. भीमराव रामजी आंबेडकर , (अनु. भदन्त आनंद) , बुद्धभूमी प्रकाशन , नागपूर .

३ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर , सुगत प्रकाशन , नागपूर

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिंह उपाध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग

-----XXXXXXXXXX-----